

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Юрій ЛЯННОЙ

17 » січня 2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
докторської дисертації Вертеля Антона Вікторовича
на тему «ПСИХОАНАЛІТИЧНА ПЕДАГОГІКА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ
ЗАРУБІЖНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ XX СТОЛІТТЯ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки.

(Витяг з протоколу № 7
розширеного засідання кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
від 17 січня 2025 р.)

Тему дисертаційної роботи «Психоаналітична педагогіка в контексті розвитку зарубіжної педагогічної думки XX століття» (протокол № 3 від 30 жовтня 2023 р.) вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Науковим консультантом призначена доктор педагогічних наук, професор Бойченко Марина Анатоліївна.

Структурний підрозділ для проведення попередньої експертизи дисертації та рецензентів затверджено Вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 5 від 16 грудня 2025 року).

Заслухавши та обговоривши доповідь Вертеля А. В., а також за результатами попередньої експертизи представленої дисертації ухвалили прийняти такий висновок:

1. Актуальність теми дослідження

Сучасне українське суспільство переживає етап найскладніших соціально-економічних і політичних перетворень, у зв'язку з якими низка філософсько-педагогічних і психологічних теорій повертає свою популярність в академічних та громадських колах. До них належить таке науково-культурне явище ХХ століття, як психоаналіз. На жаль, фундаментальних наукових досліджень, присвячених саме психоаналітичній педагогіці, наразі немає. Націленість нинішнього суспільства на виховання психічно здорової особистості, що легко адаптується до умов важкої, стресогенної соціально-економічної ситуації, зумовлює бажання теоретиків та практиків сучасної освіти до нового осмислення педагогічної спадщини психоаналітичної педагогіки.

Дослідження є актуальним також і через те, що психоаналітична теорія відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти, центральне місце в яких займають гуманістичні пріоритети. Вона концентрує свою основну увагу на особистості дитини, на особливостях її розвитку, на використанні індивідуального підходу в процесі роботи з дітьми та нівелюванні негативних психологічних наслідків взаємодії в педагогічному процесі.

Актуальність теми дослідження обґрунтована додатково низкою суперечностей, виявлених А.В. Вертелем.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка як складова комплексного дослідження кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Теоретичні та методичні засади інноваційного розвитку освіти у національному, європейському та глобальному контексті» (реєстраційний номер 0121U107883).

Тему дисертаційної роботи затверджено (протокол № 3 від 30 жовтня 2023 р.) вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

3. Наукова новизна отриманих результатів

У дисертації вперше одержані такі нові наукові результати:

вперше в українській педагогічній науці окреслено теоретико-методологічні засади та досвід зарубіжної психоаналітичної педагогіки задля його творчої імплементації на національному ґрунті; розроблено методологічну модель історико-педагогічного дослідження феномену зарубіжної психоаналітичної педагогіки; розкрито загальнопсихоаналітичні та філософські засади розвитку зарубіжної психоаналітичної педагогіки, зокрема педагогічні ідеї представників класичного психоаналізу З. Фрейда, К. Абрахама, Ш. Ференці, В. Райха; експліковано концепцію виховання в контексті індивідуальної психології Альфреда Адлера; висвітлено педагогічні ідеї К. Г. Юнга та їх вплив на психоаналітичну педагогіку;

розглянуто концепції О. Ранка і С. Грофа як основу психоаналітичної перинатальної педагогіки; окреслено педагогічні ідеї в гуманістичному психоаналізі Е. Фромма; висвітлено педагогічні ідеї в структурному психоаналізі Ж. Лакана і їх вплив на розвиток психоаналітичної педагогіки; розкрито особливості раннього розвитку дитини з позиції теорії об'єктних відносин та теорії прив'язаності; експліковано психоаналітичну теорію об'єктних відносин М. Кляйн як підґрунтя осмислення раннього розвитку дитини та психоаналітичну концепцію раннього розвитку дитини М. Малер, яка має фундаментальне значення для педагогіки в контексті теорії нормального та аномального розвитку дітей; розглянуто концептуальну модель найбільш раннього розвитку дитини Д. Віннікотта; експліковано психоаналітичну концепцію раннього розвитку дитини Р. А. Шпіца; обґрунтовано методологічні аспекти теорії прив'язаності Дж. Боулбі в контексті раннього розвитку дитини; висвітлено питання експериментальної верифікації теорії прив'язаності в концепції М. Ейнсворт; охарактеризовано вплив еґо-психології на розвиток зарубіжної психоаналітичної педагогіки; розкрито новаторські ідеї А. Фройд у сфері дитячого психоаналізу та психоаналітичної педагогіки; висвітлено методологічні суперечки А. Фройд і М. Кляйн і їх вплив на психоаналітичну педагогіку; експліковано епігенетичну концепцію еґо-ідентичності й психосоціального розвитку дитини Е. Еріксона в контексті зарубіжної психоаналітичної педагогіки; продемонстровано досвід успішної екстраполяції психоаналітичної теорії в педагогічну практику на прикладі закладів освіти різних типів; показано екстраполяцію психоаналітичної теорії в практику соціально- педагогічної роботи на прикладі виховних центрів А. Айхорна для делінквентних підлітків; окреслено особливості впровадження психоаналітичної теорії в практику навчання і виховання дітей, які мають порушення у психічному розвитку на прикладі ортогенічної школи імені Соні Шенкман Б. Беттельгейма; показано екстраполяцію психоаналітичної теорії в практику альтернативного навчання і виховання на прикладі школи «Саммерхілл» О. Нілла та особливості імплементації психоаналітичної теорії в педагогічну практику на прикладі «Зелених будинків» Ф. Дольто; продемонстровано екстраполяцію психоаналітичної теорії в педагогічну практику на прикладі психоаналітично-педагогічних виховних консультацій Г. Фігдора; розроблено рекомендації щодо можливості творчої імплементації прогресивного досвіду зарубіжної психоаналітичної педагогіки на національному ґрунті.

Уточнено концепт «психоаналітична педагогіка» як предмет наукового дискурсу.

Розроблено рекомендації щодо можливості творчої імплементації прогресивного досвіду зарубіжної психоаналітичної педагогіки на національному ґрунті.

У вітчизняний науково-педагогічний дискурс введено невідомі та маловідомі праці психоаналітиків, представлених лише іноземними мовами (англійською, німецькою, французькою).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертаційній роботі

Аналіз дисертації свідчить, що автор з належною повнотою схаактеризував досліджувану проблему, подав науковий апарат дослідження, сформулював ідеї, які було послідовно реалізовано в дисертації у процесі розв'язання поставлених завдань. Дисертаційна робота є цілісним історико-педагогічним дослідженням, у якому коректно застосовано комплекс взаємодоповнюючих методів наукового пошуку – загальнонаукових, бібліографічного, біографічного методів, системно-структурного аналізу, історико-системного, історико-педагогічного, історико-типологічного, методу педагогічної реконструкції, історико-ретроспективного, історико-генетичного, методу моделювання, діалогу минулого, сьогодення та майбутнього, компаративних методів, порівняльно-зіставного, діахронного аналізу, екстраполяції, номотетичних (узагальнюючих) методів. Методи відповідають поставленим завданням і уможливають їх вирішення з високою долею вірогідності. Концепція дослідження базується на концептуально-теоретичних підходах до розгляду особливо значимих історико-педагогічних феноменів. Довідки про впровадження результатів дослідження засвідчують про залучення різних установ України до наукового пошуку та доцільності упровадження виявлених результатів

5. Теоретичне та практичне значення результатів роботи

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що схаактеризовані автором теоретико-методологічні засади та досвід зарубіжної психоаналітичної педагогіки ХХ століття можуть бути використані у процесі імплементації психоаналітичних ідей у педагогічний процес, розроблення його методичного забезпечення, викладання лекційних, семінарських і практичних занять для студентів, магістрантів та аспірантів педагогічних закладів вищої освіти.

Матеріали дослідження, а також джерельна база будуть корисними в подальших наукових пошуках у відповідних галузях наукового знання, освітньому процесі закладів вищої, загальної середньої та позашкільної освіти, діяльності закладів соціального захисту, інституційного догляду, перинатальних центрів та центрів раннього розвитку дитини. Дані, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані в підготовці до складання предметного тесту з педагогіки та психології єдиного фахового вступного випробування для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра на основі НРК 6, НРК 7, де питання з психоаналітичної теорії і практики є обов'язковими, а саме: психоаналітична теорія З. Фрейда, індивідуальна психологія А. Адлера, аналітична психологія К. Г. Юнга, неофройдизм Е. Фромма, Е. Еріксона.

Практична значимість дослідження пов'язана з можливістю використання його результатів для розробки спецкурсу з історії психоаналітичної педагогіки; збагачення змісту курсів із загальної

педагогіки, історії освіти й педагогічної думки та порівняльної педагогіки; нового осмислення та адаптивного інструментального освоєння вивченого педагогічного досвіду минулого у процесі сучасного інноваційного пошуку, що базується на гуманістичних та культурних пріоритетах.

6. Апробація/використання результатів дисертації

Апробація результатів дисертації здійснювалася в практичній діяльності автора дослідження як викладача психолого-педагогічних дисциплін, основні положення й результати дисертаційного дослідження обговорювалися й отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2018-2024 рр.) та доповідалися на науково-практичних конференціях і семінарах різних рівнів, зокрема:

– *міжнародних за кордоном*: «Modernization of the educational system: world trends and national peculiarities» (Каунас, Литва, 2018), «Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration» (Лейпциг, Німеччина, 2019), «Învățământul superior: tradiții, valori, perspective» (Кишинів, Молдова, 2022), «Modern problems of improve living standards in a globalized world» (Ополе, Польща, 2023);

– *міжнародних в Україні*: «Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи» (Суми, 2016), «Актуальні питання сучасної психології» (Суми, 2016), «Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя» (Суми, 2017, 2018, 2019, 2024), «Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія» (Суми, 2018), «Творча спадщина А. С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти ХХІ століття» (Суми, 2018), «Виклики ХХІ століття: наука, філософія, освіта» (Суми, 2019), «Теорія та методика дошкільної і початкової освіти в сучасному педагогічному просторі» (Суми, 2019), «Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі» (Суми, 2023, 2024), «Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи» (Ніжин, 2023), «Освіта для ХХІ століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2021, 2023), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2024), «Актуальні проблеми розвитку педагогічної освіти: інновації, виклики, перспективи» (Мукачеве, 2024), «Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика» (Харків, 2024), «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід» (Суми, 2024);

– *всеукраїнських*: «Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади» (Суми, 2015, 2017, 2021, 2024), «Інноваційні технології в роботі практичного психолога» (Суми, 2017), «Харківський осінній марафон психотехнологій» (Харків, 2017), «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти» (Бердянськ, 2019), «Макаренківські читання» (Суми, 2020), «Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти: історико-методичний аспект» (Харків, 2023), «Сучасні освітні технології у підготовці

майбутніх фахівців дошкільної освіти» (Одеса, 2024), «Формування і розвиток професійної культури фахівців у галузі освіти: виклики, наукові підходи, досвід» (Харків, 2024), «Інноваційні технології у спеціальній та інклюзивній освіті: шляхи розвитку та впровадження» (Суми, 2024), «Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку» (Ніжин, 2024), «Педагогіка В. Сухомлинського: діалог із сучасністю» (Суми, 2024).

7. Оцінка змісту дисертації

У вступі: обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження проблеми, її зв'язок із науковими темами, програмами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, хронологічні та територіальні межі; аргументовано концепцію, методологічну й теоретичну основи, конкретизовано методи розв'язання завдань дослідження; схарактеризовано джерельну базу; представлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; подано інформацію щодо апробації, публікацій та особистого внеску здобувача; наведено відомості про впровадження результатів наукового пошуку, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі схарактеризовано концептуальні засади, джерельну базу та напрями дослідження обраної проблеми, розроблено модель історико-педагогічного дослідження феномену зарубіжної психоаналітичної педагогіки.

У другому розділі схарактеризовано основні психоаналітичні підходи і концепції, які виступають методологічним підґрунтям зарубіжної психоаналітичної педагогіки.

У третьому розділі схарактеризовано психоаналітичні концепції найбільш раннього розвитку дитини (від народження до трьох років) і їх значення для психоаналітичної педагогіки.

У четвертому розділі розглянуто методологічні засади Еґо-психології, а також вплив педагогічних ідей представників Еґо-психології на психоаналітичну педагогіку.

У п'ятому розділі розглянуто приклади успішної імплементації психоаналітичної теорії у практику навчання і виховання.

Аналіз змісту дисертації надає повне уявлення про проведене наукове дослідження.

8. Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами науково-технічної експертизи дисертація Вертея А. В. визнана оригінальною роботою, яка не містить елементів фальсифікації, копіяції, фабрикації, плагіату та запозичень.

9. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача.

Основні наукові положення дисертаційної роботи висвітлено у 67 наукових працях (із них 45 – одноосібні):

5 розділів у колективних монографіях (із них 2 – закордонні);

- 19 статей у наукових фахових виданнях України;
- 3 публікації у періодичних наукових виданнях інших держав;
- 6 статей, що індексуються Web of Science;
- 25 публікацій апробаційного характеру;
- 9 праць, які додатково відображають наукові результати дисертації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії, опубліковані в Україні

1. **Вертель, А. В.** (2015). Погляд на особистість у структурному психоаналізі. *Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика*: монографія; за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Книга 1, (сс. 128-142). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. <https://core.ac.uk/download/pdf/32309683.pdf>
2. **Вертель, А. В., Вертель, М. Ю.** (2020). Психолого-педагогічні особливості соціалізації дітей дошкільного віку, позбавлених батьківського піклування. *Дошкільна та педагогічна освіта в сучасному педагогічному просторі*: монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, С. М. Кондратюк, (сс. 27-43). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. <https://doi.org/10.24139/978-966-698-286-8/2020>
3. **Вертель, А. В., Кузікова, С. Б.** (2019). Емоційне вигорання як фактор порушення професійної ідентичності (на прикладі «стадії дзеркала» Ж. Лакана). *Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості*: монографія; за ред. С. Д. Максименка, С. Б. Кузікової, В. Л. Зливкова, (сс. 141-159). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/7744>

Монографії, опубліковані за кордоном

4. **Vertel, A.** (2023). The concept of «New man» and «New society» in humanistic psychoanalysis of Erich Fromm through the prism of psychoanalytic pedagogy. In: *Quality of Life in Global and Local Contexts: Values, Innovation, and Multidisciplinary Dimensions*. Monograph. Scientific editors: Nestorenko T., Pokusa T., (pp. 443-453). Opole: The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15755>
5. **Vertel, A.** (2024). Epigenetic concept of ego-identity by Erik Erikson in the context of psychoanalytic pedagogy. In: *Psychological factors and technologies of personal self-fulfillment in different living conditions*. Scientific monograph, (pp. 1- 17). Riga, Latvia: Izdevniecība «Baltija Publishing». <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-444-3-1>

6. **Вертель, А. В.** (2015). Метафора як спроба експлікації концептів «свідомість» та «несвідоме» у психоаналітичній традиції. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка та менеджмент*, 19-20, 150-159. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10831>

7. **Вертель, А. В.** (2015). Психоаналітична традиція та педагогіка: філософсько-психологічний аналіз. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9, 182-189. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/1925>

8. **Vertel, A.** (2022). Classification of child development stages in psychoanalytic pedagogy (on the example of Sigmund Freud's classical psychoanalysis). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 7-8 (121-122), 23-33. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15050>

9. **Vertel, A.** (2022). The concept of upbringing in the context of individual psychology of Alfred Adler. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 9-10 (123-124), 13-25. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15756>

10. **Vertel, A.** (2023) Alexander Neill's «Summerhill» school as an example of successful extrapolation of psychoanalytic theory into pedagogical practice. *Педагогічний дискурс*, 34, 67-75. <https://doi.org/10.31475/ped.dys.2023.34.10>

11. **Vertel, A.** (2023). Analytical psychology of Carl Gustav Jung and psychoanalytic pedagogy in a single field of reflection. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 2 (126), 221-232. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14523>

12. **Vertel, A.** (2023). Anna Freud's pedagogical ideas: ego-psychology in focus psychoanalytic pedagogy. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (128), 46-59. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14773>

13. **Vertel, A.** (2023). Characteristics of the relationship in the «mother-child» dyad and the «mother image» dynamics in the psychoanalytic pedagogy of Donald Winnicott. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*, 3, 8-14. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-PP-3-8-14>

14. **Vertel, A.** (2023). From pediatrics to psychoanalytic pedagogy (on the 115th anniversary on the birth Françoise Dolto). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (125), 397-407. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14772>

15. **Vertel, A.** (2023). John Bowlby's attachment theory as an alternative to psychoanalytic concepts of the early social-emotional development of a child. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*, 2 (31), 17-24. <https://doi.org/10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-17-24>

16. **Vertel, A.** (2023). Mary Ainsworth's attachment theory and its significance for understanding a child's early social-emotional development.

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Випуск 70. Том 1, 304-310. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-1-46>

17. Vertel, A. (2023). Methodological disputes of Anna Freud and Melanie Klein and their influence on psychoanalytic pedagogy. *Інноваційна педагогіка*, Випуск 63. Том, 14-19. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15757>

18. Vertel, A. (2023). Otto Rank's concept of birth trauma and its impact on psychoanalytic pedagogy. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*, 14 (32), 28-38. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-28-38](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-28-38)

19. Vertel, A. (2023). The concept of «separation – individuation» by Margaret Mahler and its significance for psychoanalytic pedagogy. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки*, 4 (57), 5-12. <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2023.4.1>

20. Vertel, A. (2023). The order of child in the family and its influence on personality development (using the psychoanalytic pedagogy of Alfred Adler as an example). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, Випуск 2 (113), 28-37. [https://doi.org/10.35433/pedagogy.2\(113\).2023.28-37](https://doi.org/10.35433/pedagogy.2(113).2023.28-37)

21. Vertel, A. (2023). The value Melanie Klein's concept of perinatal and postnatal development of the child for psychoanalytic pedagogy. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 5-6 (129-130), 45-59. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14774>

22. Vertel, A. (2024). August Aichhorn educational centers for delinquent adolescents as an example successful extrapolation of psychoanalytic theory into the practice of social and pedagogical work. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 4 (363), 208-221. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-4\(363\)-208-221](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-4(363)-208-221)

23. Vertel, A. (2024). Bruno Bettelheim's Sonia Shankman Orthogenic School as an example of extrapolation of the psychoanalytic theory of childhood autism into pedagogical practice. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*, № 4 (22), 736-751. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-736-751](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-736-751)

24. Vertel, A. (2024). On the problem of early child development in the psychoanalytic pedagogy of Rene Arpad Spitz. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: збірник наукових праць*, Випуск 1, 33-46. <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2024-1-33-46>

Статті у виданнях, що входять до міжнародної наукометричної бази Web of Science

25. Antoniuk, O., Vertel, A., Kolodyazhna, A., Kyrychenko, R., Mnozhynska, R. (2023). Creating a Comfortable Learning Environment: The Role of Teachers and Education Seekers. *Brazilian Journal of Education, Technology*

and Society (BRAJETS). V. 16, Jan-Mar, №. 1, 153-162.
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001088139800004>

26. Kondratiuk, S., Shapovalova, O., **Vertel, A.** (2018). Using experience of educational service quality management in the system of secondary education in Great Britain and Ukraine. *Science and Education, Issue 2*, 50-64.
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000439440800007>

27. Savinova, N., Demchenko, I., Kalynovska, I., **Vertel, A.**, Omelchenko, M. (2024). Equitable learning for all: exploring hurdles and prospects in inclusive pedagogy. *Amazonia Investiga*, 13 (78), 95-104.
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001309992700008>

28. **Vertel, A.**, Korolenko V., Shapovalova, O., Bereziuk, T. (2024). The role of family in education and upbringing of children. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)*. V. 17, Special Edition 1: The Global Development of Innovative Technologies and their Impact on the Education, 54-64. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001250177700005>

29. **Vertel, A.**, Rusalov, V., Ryhina, O., Syniakova, V., Kolodyazhna, A. (2023). Peculiarities of children's development during the transition age and the impact of this period of child development on the educational process. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)*. V. 16, Special Edition 2: The Global Development of Innovative Technologies and their Impact on the Education, 129-145. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001222942600004>

30. Vlasenko, Y., **Vertel, A.**, Tatilioglu, K., Sasina, I., Grebeniunk, T. (2023). Ensuring psychological comfort as a condition for the comprehensive development of children. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación, Volumen 17, №°3. Julio-septiembre*, 102-110.
<https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001046034700010>

Наукові публікації у закордонних виданнях

31. Kondratyuk, S. M., Pavlushenko, N. M., Shapovalova, O. V., **Vertel, A. V.** (2018). Prognostic perspectives and comparative analysis of organizational functions of generalized educational institutions in the Great Britain and Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, Volume VI (74), Issue: 180*, 41-44. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-180VI74-10>

32. Kondratyuk, S. M., **Vertel, A. V.**, Vasko, O. O., Danko, N. P. (2020). Complex approach to formation of a healthy lifestyle of junior pupils. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, Volume VIII (91), Issue: 227*, 41-44. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-227VIII91-09>

33. Skyba, O., Dyachenko, Yu., Pshenychna, L., **Vertel, A.** (2018). Justification of the system of measures for the preservation of children's health in conditions of out-of-school educational establishments of a sports profile. *Science and Education a New Dimension. Natural and Technical Sciences, Volume VI (20), Issue: 172*, 64-66. <https://doi.org/10.31174/SEND-NT2018-172VI20-15>

Наукові праці апробаційного характеру

34. **Вертель, А. В.** (2015). До питання про психоаналітичну педагогіку (історико-психологічний аспект). *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (11-12 листопада 2015 року, м. Суми), (сс. 12-14). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

35. **Вертель, А. В.** (2016). Психоаналіз як спроба поєднання європейського мислення на сучасному етапі геополітичного дискурсу. *Європейський університет: імідж, мобільність та соціальні перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції для студентів та молодих учених (Суми, 16-17 травня 2016 р.), (сс. 106-110). Суми: ФОП Цьома С. П.

36. **Вертель, А. В.** (2017). Психоаналіз і феноменологія: компаративістський аналіз. *Інноваційні технології в роботі практичного психолога*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (15 червня 2017 року, м. Суми): [у 3-ч.]. Частина 1, (сс. 18-20). Суми: СВС Панасенко І. М.

37. **Вертель, А. В.** (2017). Трагування емоційного вигорання педагогів у контексті структурного психоаналізу Ж. Лакана. *Харківський осінній марафон психотехнологій*: матеріали науково-практичної конференції, (м. Харків, 28 жовтня 2017 року); ХНПУ імені Г. С. Сковороди, (с. 23). Харків: Вид-во «Діса плюс».

38. **Вертель, А. В.** (2017). Триступенева модель емоційного вигорання в структурному психоаналізі Ж. Лакана. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 лютого 2017 року, м. Суми), (сс. 17-18). Суми: Вид-во СДПУ імені А. С. Макаренка.

39. **Вертель, А. В.** (2018). Витоки психоаналітичної теорії: на прикладі німецької філософії. *Молодь в сучасній психології. Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та фахівців у галузі психології (22 листопада 2018 р., м. Суми), (сс. 21-25). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

40. **Вертель, А. В.** (2019). Класичний психоаналіз З. Фрейда крізь призму критики Л. Вітгенштейна. *Виклики XXI століття: наука, філософія, освіта*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21-22 листопада 2019 року, м. Суми), (сс. 22-23). Суми: ФОП Цьома С. П.

41. **Вертель, А. В.** (2019). Р. Генон VS З. Фрейд: криза модерністської психології. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (28 лютого-1 березня 2019 року, м. Суми), (сс. 23-25). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

42. **Вертель, А. В., Вертель, В. В.** (2016). Е. Фромм та Г. Маркузе: два погляди на проблему свідомості у фрейдомарксизмі. *Актуальні питання*

сучасної психології: збірник наукових праць, (сс. 23-27). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

43. **Вертель, А. В.,** Михайличенко, С. Е. (2018). Едіпів комплекс як передумова появи свідомості. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (28 лютого-1 березня 2019 року, м. Суми), (сс. 26-28). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

44. **Вертель, А. В.,** Скиба, О. О. (2018). Треступенева модель емоційного вигорання педагогічних працівників у структурному психоаналізі Ж. Лакана. *Modernization of educational system: world trends and national peculiarities: International Scientific Conference Proceeding, February 23*, (pp. 89-93). Kaunas: Izdevnieciba «Baltija Publishing».

45. Mikhailichenko, I., **Vertel, A.** (2019). Rudolf Steiner als Gründer der menschlichen Pädagogie. *Modern educational space: the transformation of national models in terms of integration: II International Scientific Conference Proceeding, October 25*, (ss. 120-123). Leipzig: Baltija Publishing.

46. **Vertel, A.** (2022). Quaternary in analytical psychology by C. G. Jung. *Învăţământul superior: tradiţii, valori, perspective*, Ed. 2, 1-2 octombrie 2022, Chişinău, Vol. 2, (pp. 255-259). Chişinău: CEP al Universităţii Pedagogice de Stat, Ion Creangă”din Chişinău.

47. **Vertel, A.** (2023). Donald Winnicott's projective technique «Squiggle game» and its implementation in psychoanalytic pedagogy. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції* (22 листопада 2023 року, м. Суми), (сс. 150-152). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

48. **Vertel, A.** (2023). Françoise Dolto's «La Maison Verte» as an example of successful extrapolation of psychoanalysis into pedagogical practice. *Формування професійної компетентності сучасного педагога засобами освіти: історико-методичний аспект: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (15 грудня 2023 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, (сс. 67-69). Харків: ХГПА.

49. **Vertel, A.** (2023). The role of playing in psychoanalytic pedagogy of Donald Winnicott. *Розвиток освіти в європейському просторі: національні виклики та транснаціональні перспективи. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Ніжин, 2-3 листопада 2023 року / За заг. ред. Самойленко О. В., (сс. 401-402). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.

50. **Vertel, A.** (2024). Classification of child development stages in psychoanalytic pedagogy (based on the concept of Carl Abraham). *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (26 грудня 2023 року, м. Суми), (сс. 90-91). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

51. **Vertel, A.** (2024). Helmut Figdor's psychoanalytic pedagogy: in-depth psychological aspects of the work of a psychoanalytic-oriented teacher at an

institution of the pre-school educational. *Сучасні освітні технології у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти*: збірник наукових праць за матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2024 року, м. Одеса) / за ред. Л. Березовської, (сс. 60-64). Івано-Франківськ: НАІР.

52. **Vertel, A.** (2024). Homer Lane's «Little Commonwealth» correctional institution for delinquent teenagers as an example of successful extrapolation of psychoanalytic theory into the practice of social and pedagogical work. *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (червня 2024 року, м. Суми), (сс. 14-17). Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.

53. **Vertel, A.** (2024). Methodological foundations of training of a psychoanalytical and pedagogical consultant on education in the system of psychoanalytical pedagogy of Helmuth Figdor. *Формування і розвиток професійної культури фахівців у галузі освіти: виклики, наукові підходи, досвід*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (21 листопада 2024 р., м. Харків); Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, (сс. 123-125). Харків: ХГПА.

54. **Vertel, A.** (2024). Methodological techniques of Anna Freud in psychoanalytic work with children. *Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя*: матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 22-23 лютого 2024 року), (сс. 10-11). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

55. **Vertel, A.** (2024). On the issue of psychoanalytic perinatal pedagogy. *Сучасне дошкілля: актуальні проблеми, досвід, перспективи розвитку*. Матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції, м. Ніжин, 6 листопада 2024 року, (сс. 45-49). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.

56. **Vertel, A.** (2024). Peculiarities of the psychoanalytically oriented teachers' work in «hospital schools» according to the system of Helmuth Figdor. *Корекційно- реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (21 листопада 2024 року, м. Суми), (сс. 205-209). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

57. **Vertel, A.** (2024). Prolegomena to Sándor Ferenczi's psychoanalytic pedagogy. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (26 квітня 2024 року, м. Суми), (сс. 127-129). Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

58. **Vertel, A.** (2024). Sexual education in Wilhelm Reich's psychoanalytic pedagogy. *Актуальні проблеми розвитку педагогічної освіти: інновації, виклики, перспективи*: збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (15 березня 2024 р., м. Мукачево), (сс. 175-176). Мукачево: Вид-во МДУ.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

59. Бикова, С. В., **Вертель, А. В.**, Широкоградюк, Л. А. (2022). Формування психології особистості у кризових ситуаціях. *Наукові перспективи*, 11 (29), 382-392.
60. **Вертель, А. В.**, Важинський, С. Е., Щербак, Т. І. (2018). Емоційне вигорання як фактор порушення ідентичності в контексті структурного психоаналізу Ж. Лакана. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки, Випуск 1, Т. 1*, 44-50.
61. **Вертель, А. В.**, Криловецька, І. І. (2019). До проблеми понять уявне та фантазія в аналітичній психології та філософії К. Г. Юнга. *Філософія науки: традиції та інновації: науковий журнал Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка*, 1 (19), 79-88.
62. **Вертель А. В.**, Мотрук, Т. О. (2019). Сцієнтиське самонерозуміння психоаналізу. *Філософія науки: традиції та інновації*, № 1 (19), 24-33.
63. **Вертель А. В.**, Мотрук, Т. О., Пасько, К. М. (2019). Філософсько-психологічні конотації генезису та розвитку психоаналітичної традиції (до 80- річчя від дня смерті Зігмунда Фрейда). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки, Випуск 1*, 266-273.
64. **Вертель А. В.**, Пасько, Е. Н. (2017). Нова психологія чи сучасний міф: до питання методологічної спроможності психоаналітичних концепцій *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки, Випуск 2, Т. 1*, 138-144.
65. Мотрук, Т. О., **Вертель, А. В.** (2019). Особливості перфекціонізму в юнацькому віку. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том VI: Психологія обдарованості, Випуск 16*, 182-192.
66. **Vertel, A.** (2023). Methodological aspects of the interaction of classical psychoanalysis and philosophy. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія, № 1*, 5-9.
67. **Vertel, A.** (2023). The structure of the mental apparatus of classical Freud's psychoanalysis (philosophical and psychological analysis). *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія, № 2*, 5-9.

Якість та кількість публікацій відповідають «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук».

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Вертеля Антона Вікторовича «Психоаналітична педагогіка в контексті розвитку зарубіжної педагогічної думки ХХ століття», що подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно, за своїм науковим рівнем та практичною й теоретичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам п. 7–9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», що їх

пред'являють до докторських дисертацій, та паспорту спеціальності 13.00.01 Загальна педагогіка та історія педагогіки.

РЕКОМЕНДУВАТИ дисертаційну роботу «Психоаналітична педагогіка в контексті розвитку зарубіжної педагогічної думки XX століття», подану Вертеєм А. В. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, до захисту у спеціалізованій раді за спеціальністю 13.00.01 Загальна педагогіка та історія педагогіки.

Головуючий на засіданні
(д.пед.н., проф., завідувач кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти,
СумДПУ імені А.С.Макаренка)

Оксана БОРЯК

Завідувач кафедри педагогіки
(д.пед.н., проф.)

Марина БОЙЧЕНКО

Рецензент
(д.пед.н., проф.)

Аліна СБРУЄВА

Рецензент
(д.пед.н., проф.)

Наталія КОВАЛЕНКО

Рецензент
(д.пед.н., проф.)

Лариса КОРЖ-УСЕНКО